

A tudományos-műszaki forradalmat szorgalmazó politika

Az 1982-es terv és a jelenlegi ötéves terv jó körülmények közötti teljesítése megköveteli a tudomány és a technológia szerepének növekedését az ipari és a mezőgazdasági termelésben.

NICOLAE CEAUŞESCU

Pártunk dokumentumaiban, Nicolae Ceauşescu elvtárs munkáiban világos megfogalmazást nyernek mindazok a problémák, amelyeket a tudomány szerepének a tisztázása vet fel a világ gazdasági-társadalmi és szellemi fejlődésében. A termelőerők gyors iramú növekedése, a tudomány és a technika vívmányainak felhasználása a gazdasági életben és a társadalom egyéb területein — megannyi objektív történelmi tény, amely közelebbi tanulmányozást, magyarázatot sürget az ember és az emberiség távlatainak tudományos megértésében, a tudomány közvetlen termelőerővé válásának körülményei között.

Példamutatóak e tekintetben pártunk kitartó erőfeszítései a közéleti tevékenység egészének azon vezérelve alapján történő megszervezésére, amely szerint az új társadalom felépítésének történelmi műve, ez az emberek cselekvése révén és érdekében kibontakozó tudatos folyamat nem valósítható meg másként, csakis az emberi megismerés korszerű eredményei alapján. Sokszorosan aláhúzza ezt az összefüggést pártunk főtítkárának az a visszatérő gondolata, amely szerint a néppöntet lelkesítő eszmények valóra váltásában döntő szerephez jut a tudomány és a technika, a társadalom objektív fejlődéstörvényeinek megismerése. A tudománynak ugyanis közvetlen köze van pártunk és népünk alapvető céljaihoz, a szocialista társadalom megteremtésének nemes ügyéhez. A tudományos kutatásnak nyújtott anyagi támogatás, az e téren érvényesülő pártvezetés eredményeként hazánkban a szocializmus éveiben a tudományok fejlődése következetesen felfelé ívelt, és új értékek megteremtéséhez járult hozzá. Továbbvittük és gazdagítottuk azokat a hagyományokat, amelyeket e tekintetben a korábbi nemzedékek alapoztak meg, s a magasabb szinten történő folytatást ma új feltételek segítik elő: a széles skálán mozgó tudományos problémák világos körülhatárolása, amelyek megoldása a kutatásra vár a termelésben való alkalmazásuk céljából; a tudományos kutatók anyagi és erkölcsi ösztönzése; népünk arra irányuló erőfeszítése, hogy biztosítsa a megismerés eredményeinek azonnali társadalmi gyümölcsöztetését. E célt szolgálta a tudományos kutatás szervezésének, anyagi ellátottságának, munkafeltételeinek jelentős javítása, az oktatás és a kutatás egybekapcsolása, a társadalmi-gyakorlati tevékenységbe való szerves beillesztése. A szakemberek létszáma évről évre növekedett; ma már kétszázezer főt tesz ki, szemben az 1938-beli ötezres létszámmal. A tudomány és a technika területén érvényesülő pártpolitika abból az alapelvekből indul ki, hogy korunk tudományos-műszaki forradalma távolról sem pusztán ismeretek, információk és találmányok mennyiségi felhalmozódása. Ellenkezőleg, itt alapjában véve az ismeretelméleti paradigmáknak és a valóság megközelítésének minőségileg új rendszeréről van szó, amely a valóság gyakorlati birtokbavételében ölt testet, a tudomány korszerű vívmányainak azonnali alkalmazását biztosító technológiák segítségével. „A párt következetesen abból indul ki — olvassuk a pártprogramban —, hogy a tudomány elsőrendű tényezője korunk haladásának, hogy a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom és a kommunizmus csakis a tudomány és a technika legújabb vívmányai alapján építhető fel.”¹

Ma már közhely, hogy a tudomány és a technika fontos megismerő-értelmező, jövőbe hatoló és előrelendítő funkciót tölt be a társadalmi haladásban. Miből is nyerhetnék igazi társadalmi jelentőségüket, ha nem éppen a megismerés és az azt tárgyiasító technológia létértelméből, abból, hogy feltárják és megmagyarázzák a létfolyamatok törvényszerűségeit és szerkezetét, hogy képessé teszik a társadalmat e folyamatok uralására.

A tudomány és a technika sohasem volt öncélú. Ellenkezőleg, eszközül szolgáltak az ember számára, rendeltetésük az volt, hogy hasznára legyenek a társa-

dalomnak, elősegítsék a haladást. Az emberi civilizáció története a tudományos gondolkodás vívmányainak jelentőségét bizonyítja, horderejét az élet mindenkori fejlődésében, a természet és a társadalom megismerésében és átalakításában.

Korunkban a tudomány elsőrendű szerepet vívott ki magának a munka tárgyának előteremtésében, akárcsak a termelőerők fejlesztésében, korszerűsödésük, gazdagodásuk felgyorsításában, olyannyira, hogy ma már a társadalmi haladás legfontosabb tényezői között tartják számon. Nap nap után tapasztaljuk, hogy a tudomány és a technika arányainak megnövekedése, dinamizmusának és mozgékonyságának felgyorsulása a termelőeszközök és a termékek egyre sebesebb ütemű erkölcsi kopását vonja maga után. Az így keletkező új meg új szükségletek arra készítetik a különböző tudományokat, hogy olyan technológiai elveket és paradigmákat, ismereteket és modelleket dolgozzanak ki, amelyek túllépnek az adott kor határain, és ezzel a termelőerők további tökéletesítését szorgalmazzák új felfedezések alkalmazása révén. A tudományos haladás rendkívüli rugalmasságot kölcsönöz a termelőerőknek, mintegy kényszeríti őket, hogy igazodjanak a haladásnak ehhez a modelljéhez, átvegyék ütemét. Jelentős szerepe tesz szert a tudomány a termelői és a fogyasztói folyamatok ésszerű megszervezésében, az ember felszabadításában a testileg kimerítő munkák és a sztereotíp jellegű szellemi feladatok fárasztó súlya alól. A tudomány és a technika hatása jól észlelhető valamennyi területen: az életminőség fejlődésében, a munkafeltételek javulásában, az emberek szabad idejének a növekedésében, az élet kényelmi feltételeinek a gyarapodásában, az egészség megővésében és az élettartam meghosszabbodásában, az információ mennyiség tetemes megnövekedésében, a kommunikáció fokozódásában — egyszóval egy új, a korábbtól jelentősen, minőségileg is különböző életritmus kialakításában.

Mind határozottabb az az álláspont, amely szerint a jelenkori civilizáció a tudományos megismerés haladásának és technikai vívmányokban tárgyiasuló alkalmazásának a kifejeződése és eredménye. A tudomány hatása nemcsak a gazdasági-társadalmi lét fejlődésében, változatosságának fokozódásában jelentkezik. Kiemelkedő jelentőséget kap az emberi művelődés fejlődésében, a kultúra termékeinek létrehozásában és terjesztésében, befogadásában. Eszmei tartalmánál fogva a tudomány korunk műveltségének alkotóelemévé vált. Napjainkban a tudomány egyúttal forrást kínál az emberi vágyak, törekvések új szférái számára, egyének és közösségek új társadalmi szükségleteit hívja életre.

A dialektikus és történelmi materializmus félreérthetetlenül meghatározza a tudomány helyét a társadalmi életben, amikor kiemeli, hogy a tudomány a természet, a társadalom és a gondolkodás fejlődéstörvényei rendszeres megismerésének szakadatlan folyamata az emberiség anyagi és szellemi haladása érdekében. Századunkkal kezdődött a tudomány és a technika hatalmas arányú forradalmasodása, ami a legközvetlenebbül kihat az emberek gazdasági, társadalmi és kulturális életére.

A tudományban érvényesülő párt- és állami politika vezérelve pártunk dokumentumaiban nyertek megfogalmazást. Ezek az elvek méglyegeben humanista jellegűek. Végtére is a tudományos-műszaki forradalom szorgalmazása és ezzel együtt a folyamat hatásának teljes mértékű alárendelése a pártpolitika legfőbb céljának, az emberi személyiség sokoldalú kibontakoztatásának, anyagi és szellemi jóléte állandó emelésének — mindez szerves összefüggés a pártprogram, a XII. kongresszus határozatai által megalapozott, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtésére irányuló általános stratégiának.

Pártunk főitkára az 1981. novemberi központi bizottsági teljes ülésen nyomatékosan kiemelte: „Arra van szükség, hogy a kutatási, oktatási intézetek és a termelés a legteljesebb egységben tevékenykedjék a kutatási programokban szereplő problémák mielőbbi megoldásáért valamennyi területen, a műszaki és technológiai kutatásban, s az eredményeket a lehető leggyorsabban alkalmazzák a termelésben.”²

A kérdéses összefüggésben különösen azt kell hangsúlyoznunk, hogy a szocialista építés jelen szakaszának új célkitűzései megkívánják azoknak a feltételeknek és azoknak a szervezeti kereteknek a biztosítását, amelyek lehetővé teszik a tudomány és a technika hatékonyabb hozzájárulását a társadalmi-gazdasági haladás meggyorsításához. Maradéktalanul valóra kell váltani mindazokat a célkitűzéseket, amelyeket a tudományos kutatásra, a technológiai fejlődésre és a műszaki haladásra vonatkozó, a XII. pártkongresszuson elfogadott irányelvprogram a gazdasági-társadalmi élet fejlesztésével kapcsolatban kitűzött. A szóban forgó feladatok teljesítése egyet jelent a tudománynak mint a termelőerők szerves összetevőjének átfogó érvényesülésével, a tudomány és a technika szerepének meghatározódásával a gazdaság korszerűsítésében, sokoldalú fejlődésével, a sa-

ját nyersanyag- és energiaalap bővítésével, az iparszerkezet átalakítási ütemének felgyorsításával a legkorszerűbb feldolgozó iparágak elsődleges fejlesztése révén, oly módon, hogy mindez egy mélyreható agrárforradalom végrehajtásával és a rendelkezésre álló munkaerő hatékony felhasználásával párosuljon. Erre hívta fel a figyelmet Nicolae Ceaușescu elvtárs, amikor hangsúlyozta: „Különleges hangsúlyt kell fektetni a nemzetgazdaság számára szükséges nyersanyag- és anyagprogram teljesítésére, megkülönböztetett figyelmet szentelve a vegyipari, fémipari termékeknek, az elektronikai és a repülőgépipar anyagainak. Ugyanakkor a kutatásnak gyors kihatást kell gyakorolnia a technológiák tökéletesedésére az üzemanyag-, energia- és az anyagfogyasztás csökkentése, valamint avégett, hogy kiváló tulajdonságú, új anyagokat állítsanak elő.”³

Döntő jelentőségű feladatok várnak a tudományra és a technikára a mezőgazdasági termelés és az állattenyésztés területén, ahol „a tudományos kutatásnak a vetőmagok, az ültetőanyagok, a nagy termelékenységű tenyészállatok biztosítását kell figyelem középpontjába helyeznie, technológiákat kell kidolgoznia magas terméshozamok elérésére valamennyi szektorban”.⁴ A jelen öt éves terv során a dolgozó tömegek tevékenységének egésze a munka és a termékek új, magasabb minőségét kell hogy eredményezze a termelés tudományos megszervezése, az összes tevékenységek hatékonyságának és jövedelmezőségének fokozása révén. Ennek megfelelően a tudáspolitikai alapvető iránya: „a technikai-tudományos forradalom érvényesítése minden tevékenységi területen, a tudomány szerepének növelése a nemzetgazdaság korszerűsítésében, az egész társadalmi életben, a társadalomvezetésben, a kutatás egyre szorosabb összekapcsolása a termeléssel, a román tudományos alkotás hozzájárulásának fokozása országunk sokoldalú és dinamikus haladásához, az egyetemes megismerés tárházának gazdagításához, hogy a következő évtized valóban a tudomány, a technika, a minőség és a hatékonyság évtizede legyen.”⁵

A tudomány területén érvényesülő pártpolitika alapelveinek egyike éppen a saját, a hazai tudományos és technológiai kutatások fejlesztését szorgalmazza annak érdekében, hogy a tudomány, a hazai és a nemzetközi tudományos kutatás gyors és szelektív alkalmazása a termelésben döntően hozzájárulhasson szocialista hazánk társadalmi haladásának meggyorsításához. A felsorolt elvek továbbá előírják az elméleti és a kísérleti, az alap- és az alkalmazott kutatás ésszerű egybehangolását, szem előtt tartva azt a követelményt, hogy a kutatás célkitűzéseinek feleletet kell adniuk a gazdasági-társadalmi fejlődésünk felvetette kérdésekre.

A párt tudáspolitikájának alapvető irányát jelzi a tudományos kutatás fejlődése és a közvetlen, valamint a távlati gazdasági-társadalmi fejlesztési tervek kidolgozása közötti viszony meghatározása. Ezt az összefüggést a pártprogram a következőképpen jellemzi: „A kutatásnak a párt programjában, az öt éves tervekben és a hosszú távú prognózisokban előirányzott célkitűzések és szükségletek előtt kell haladnia, idejében elő kell segítenie e célok elérését, széles távlatokat kell nyitnia a szocialista társadalom fejlődése előtt.”⁶ Pártunk szerint a tudomány a maga egészében és valamennyi ágazatával arra hivatott, hogy hozzájáruljon társadalmunk haladásához. Ebben a tekintetben külön is ki kell emelni a társadalomtudományok szerepét.

Szöges ellentétben a polgári alapvetésű filozófiai, szociológiai és politológiai nézetekkel — ide kell sorolnunk a technokratikus nézeteket is —, amelyek egyoldalúan állítják be a tudomány szerepét a társadalmi haladásban, pártunk, valamennyi hazai társadalomtudományi szakemberrel teljes egyetértésben, nyomatékosan aláhúzza a marxista világ- és társadalomfelfogás igazságainak elvi hitelességét és időszerűségét. Napjainkban a tudomány egyike azoknak a döntő tényezőknél, amelyek korunk kulturális értékeinek, mindenekelőtt az anyagi értékeknek a létrejöttét és szerkezetét alapvetően meghatározzák. A jelenkor tudományos-műszaki forradalmának viszonyai között a tudomány és annak értékei nem csupán a termelőerők egyik lényegi összetevőjét jelentik, hanem egyszermind páratlan jelentőségű művelődési eszközt és a természet—ember viszonylat humanizálásának folyamatában. Ebben az értelemben a tudomány részarányának és fajsúlyának gyors növekedése a kultúra egészében a műveltség fejlődésének belső törvényszerűsége, olyan tényező, amely meghatározza a kultúra humanizáló szerepét.

Anélkül, hogy a dialektikus és történelmi materializmus idevágó igazságainak részletes kifejtésére vállalkoznánk, ezúttal csupán arra szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy a szocializmus körülményei között a tudomány alkalmazása szükségképpen feltételezi az ember helyének lényeges megváltozását mind a termelőerők szerkezetében, mind pedig a társadalmi élet egészében: az ember az egész társadalmi tevékenység legfőbb értékévé és céljává emelkedik, s a civilizáció összes anyagi és szellemi javainak az lesz a rendeltetésük, hogy az ő szükségleteit

szolgálják. „Románia szocialista építési politikájának középpontjába — hangsúlyozza pártunk főttkára — következetesen az embert — a társadalom legnagyobb értékét — helyezi, az iránta való gondoskodást, a munka- és létkörülményei szüntelen javítására irányuló törekvést. Az ország egész gazdasági-társadalmi fejlesztési politikáját alárendeljük a nép anyagi és szellemi jóléte növelése nemes céljának — ez különben alapjában véve az általunk épített új társadalom lényege.”⁷

A tőkésországok viszonylatában ezzel szemben a tudomány-műszaki forradalom egyenlőtlenül és antagonisztikus formában hat ki az emberek életére, éppen a termelőeszközök feletti magántulajdon, az embernek ember általi kizsákmányolása következtében. Miként arra pártunk főttkára rámutatott: „A jelenkori világban különböző társadalmi koncepciók és elképzelések vannak az emberi jogokkal és szabadságokkal, a társadalom demokratikus szervezési formáival, a tömegek jóléti és haladástörekvéseinek, eszményeinek megvalósításával kapcsolatban. Véleményünk szerint az igazi demokráciával és az igazi humanizmussal összeegyeztethetetlen az ember ember általi kizsákmányolása és más népek elnyomása, a társadalom súlyos gazdasági, szociális és politikai egyenlőtlenségeinek fenntartása, a nemzeti és faji megkülönböztetés [...] Nehéz az alapvető emberi jogok létezését bizonygatni olyan társadalomban, amely milliós tömegek számára nem biztosítja azt az elemi lehetőséget, hogy munkával keressék meg kenyerüket, amely megfosztja az ifjú nemzedék nagy részét a biztos jövő perspektívájától, képességei és felkészültsége hasznosításának perspektívájától, amely megakadályozza a dolgozó, az anyagi és szellemi javakat termelő osztályokat, hogy részt vegyenek a társadalom irányításában, a saját életükre és jövőjükre vonatkozó döntések meghozatalában.”⁸

Másként szólva: a termelés, a munka és az elosztás tőkéselvű megszervezésének körülményei között a tudományos és a műszaki haladás pusztá ösztönzése, előmozdítása nem eredményezi — és nem is eredményezheti — sem a munka- és létfeltételek lényeges megváltozását, sem pedig az osztályok funkcióváltását a termelés és az elosztás megszervezésében. A tudomány szerepének az iparilag fejlett tőkésországok társadalmi-gazdasági életében észlelhető fetisizálása vagy idillikus értelmezése nyilvánvaló apológia. Valójában az úgynevezett „social engineering”-ről szóló elméletek, amelyek „a posztindusztriális társadalom technotronicus” berendezését magasztalják egyfajta sajátos „műszaki idillizmus” álláspontjáról, elméleti szempontból tarthatatlanoknak bizonyulnak, és alkalmatlanok arra, hogy gyakorlati modellként szolgáljanak egy olyan társadalom megteremtésében, amely felszabadítja a dolgozó embert, az emberi társadalmat a maga egészében. Megcáfolhatatlan statisztikai adatok tanúsíthatják, hogy a tőkésországokban a tudományos haladás érvényesítése a gazdasági életben a gazdasági és pénzügyi válság soha nem tapasztalt elmélyülésével, az infláció, a munkanélküliség, valamint az ipari és a fejlődő országok közötti szintkülönbségek óriási méretű megnövekedésével jár együtt. A vezető tőkésországoknak az előző évtizedben jelentkező válsága már általános jelleget nyert. A munkanélküliek száma az 1974-ben nyilvántartott 8,4 milliőről 1980-ig 20 millióra, 1981-ig pedig több mint 25 millióra emelkedett. Ezzel együtt a szóban forgó országokban az ipari termelés növekedési üteme a jelenlegi válság kitörését megelőző 1973. évi 6%-os ütemhez képest egy százalékra csökkent. Tegyük mindehhez hozzá, hogy 1975—1980 között az árak emelkedése következtében a vásárlóerő Olaszországban 54, Angliában 49, Franciaországban 39, az Egyesült Államokban 35, Japánban 27, az NSZK-ban 18 és Svájcban 11 százalékkal csökkent.⁹

Pártunk felfogása szerint az igazi humanizmus és a tényleges demokrácia alapja a termelőeszközök és a dolgozók termelte javak feletti szocialista tulajdon. „Ma, amikor a világ nemzetei egyre tevékenyebben harcolnak a saját akarataknak és törekvéseiknek megfelelő, valóban szabad élet megteremtéséért — mutat rá pártunk főttkára —, nyilvánvalóbb, mint bármikor, hogy valódi demokrácia, igazi humanizmus csak úgy valósítható meg, ha a nép saját kezébe veszi a hatalmat, ura lesz önnön sorsának.”¹⁰

Pártunk és államunk politikájának középpontjában következetesen az ember áll, anyagi és szellemi szükségleteinek kielégítése, alkotó személyiségének sokoldalú kibontakoztatása, újító képességének felvirágoztatása, mindaz, ami a kommunizmus élet- és munkaeszményei iránt ízig-vérig elkötelezett új típusú embert kell hogy jellemezze. A forradalmi humanizmus elvei vörös fonalként húzódnak végig pártunk egész harcán és tötlen fáradozásán egy olyan igazságos, ésszerű, mélysegesen emberi társadalom megteremtéséért, amelyhez hasonlót népünk története eddig nem ismert. „A párt zászlajára írt legfőbb cél — hangsúlyozza Nicolae Ceausescu elvtárs —, az a célkitűzés, amelynek a kommunisták minden tevékenységüket alárendelik, a dolgozók anyagi és szellemi jólétének megvalósítása, annak

a társadalomnak a megteremtése, amely biztosítani tudja az emberi személyiség teljes megnyilatkozását, minden állampolgár képességeinek és tehetségének felvirágoztatását. Az ember felszabadulása a múlt minden terhe alól, olyan feltételeknek a megteremtése, hogy az ember zavartalanul élvezhesse a tudományos és kulturális ismeretek minden vívmányát, a társadalom által termelt összes javakat.⁴¹

Sztranyiczki Gábor fordítása

JEGYZETEK

1. *A Román Kommunista Párt programja...* Buk., 1975. 90. — 2. Nicolae Ceaușescu: *Beszéd az RKP KB és a Legfelsőbb Gazdasági-Társadalmi Tanács közös ülésén.* Előre, 1981. november 27. — 3. *Uo.* — 4. *Uo.* — 5. Nicolae Ceaușescu: *Jelentés az RKP XII. kongresszusán.* Buk., 1979. 43–44. — 6. *A Román Kommunista Párt programja,* 90. — 7. Nicolae Ceaușescu: *Románia a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének útján* 14: 381. — 8. *I. m.* 422. — 9. *Scinteia,* 1981. 11 934. — 10. Nicolae Ceaușescu: *Románia a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének útján* 12:428. — 11. *I. m.* 3: 617.

BÁGYONI SZABÓ ISTVÁN

KISGALÉRIA

Árkossy István műhelyében

1. A Zöld Bolygó és környéke

villám ütött a szivárványba
a Kaszácsillag behöhökent
hírárcsónakát veti-hányja
a lekötözött örült Ős Csend

barna csigázik fénye felver
a Nagyoroszlán piros pánik
az égbolt-harang duzzadt nyelvvel
a Sárkányölével vitázik

Isten sem őrzi már e tájat
robbant a villám vak terrorja
bölcstöt repeszt — bele sem fárad
sejtjeinket sötétbe szórja

fölfut az ágy az éji rejtek
oda ahol a Rák (s Fiastyúk)
falja a fogyó vörös sejtet
ahol a halált elhalszadjuk

mindig holnapra újra s újra
hol csipkebokor-tüzünk őrzik
hol torony áll meg a kapunkban
KIMOSOTT PARTÚ KÖHID

2. A Zöld Ūrhájó visszatérése

az ajtó kilinése visszaesuklik
... a kés lendületébe fagy
... a cédrus újra fűrtös lombú
... Lót asszonya félfordultában
... félig kötött békék
... a bombarepezs visszavág
elfojtani a robbanást
... a verssor visszahőköl
kicserepezett hátú nyelvbe
... összebújnak a kontinensek
dél lesz fél tizenkettő

3. Perzsa Katona — mint csillagkép

ég alatt fekszik béna
álmodik ideges nyelvet
szemében néma aréna
torkában kifosztott vermek
holt jelek kiszáradt képzők
az igék idegen zsoldban
kártyások friss feketézők
szószátyár hadvezért tapsolnak
kavargó sivatagban —